

УДК 343.34:341.3

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.3.24>

ВОЄННА ЗДОБИЧ ЯК ДЖЕРЕЛО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Олейніков Д.О.,
кандидат юридичних наук,
професор спеціальної кафедри
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-8515-5241

Олейніков Д.О. Воєнна здобич як джерело незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів: кримінально-правові та міжнародно-правові аспекти.

У статті досліджено воєнну здобич як специфічне джерело формування незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів у сучасних умовах збройного конфлікту. Встановлено, що заволодіння озброєнням і боєприпасами противника під час бойових дій є правомірним відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Гаазьких правил ведення війни 1907 року, Женевських конвенцій 1949 року та звичаєвих норм, однак подальше поводження з такими предметами підлягає суворому правовому регулюванню. Обґрунтовано, що воєнна здобич набуває статусу державного військового майна, а тому її обіг має здійснюватися відповідно до встановленого порядку обліку, зберігання та використання.

Проаналізовано співвідношення понять «воєнна здобич» та «військовий трофей», а також особливості їх використання у національному законодавстві та міжнародній практиці. Звернуто увагу на відсутність єдиного нормативно-правового акту, який би комплексно регламентував порядок поводження з трофейною зброєю у Збройних Силах України, що зумовлює фрагментарність правового регулювання та неоднаковість його застосування.

На підставі аналізу судової практики встановлено, що значна частина кримінальних проваджень за фактами незаконного поводження зі зброєю стосується військовослужбовців, які набули її як воєнну здобич, однак не забезпечили належного обліку та оформлення. Виявлено проблеми кваліфікації таких діянь, зокрема тенденцію до застосування статті 263 Кримінального кодексу України без належної оцінки можливості кваліфікації за статтями, що передбачають відповідальність за військові злочини.

Зроблено висновок, що недосконалість організаційного та правового механізму контролю за обігом воєнної здобичі створює передумови для її потрапляння у незаконний обіг, що становить загрозу громадській та національній безпеці. Обґрунтовано необхідність удосконалення нормативного регулювання та правозастосовної практики у цій сфері.

Ключові слова: воєнна здобич, вчинення злочину в умовах воєнного стану, незаконний обіг вогнепальної зброї, бойових припасів, незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, кримінальна відповідальність.

Olieinikov D.O. War booty as a source of illicit trafficking in firearms and ammunition: criminal law and international legal aspects.

The article examines war booty as a specific source of illicit trafficking in firearms and ammunition under the conditions of a contemporary armed conflict. It is established that the seizure of weapons and ammunition from the enemy during hostilities is lawful in accordance with the norms of international humanitarian law, in particular the Hague Regulations of 1907, the Geneva Conventions of 1949, and customary international humanitarian law. However, further handling of such items is subject to strict legal regulation. It is substantiated that war booty acquires the status of state military property, and therefore its circulation must comply with the established procedures for accounting, storage, and use.

The correlation between the concepts of “war booty” and “war trophy” is analyzed, as well as the peculiarities of their use in national legislation and international practice. Particular attention is drawn to the absence of a unified regulatory act that would comprehensively govern the handling of

captured weapons within the Armed Forces of Ukraine, which results in fragmented legal regulation and inconsistent application.

Based on the analysis of judicial practice, it is found that a significant number of criminal proceedings related to illegal handling of weapons concern servicemen who acquired them as war booty but failed to ensure proper accounting and documentation. The study identifies problems of legal qualification of such acts, in particular the tendency to apply Article 263 of the Criminal Code of Ukraine without proper consideration of the possibility of qualification under provisions establishing liability for military offences.

It is concluded that the imperfection of organizational and legal mechanisms for controlling the circulation of war booty creates conditions for its entry into illicit trafficking, posing a threat to public and national security. The necessity of improving legal regulation and law enforcement practice in this area is substantiated.

Key words: war booty, commission of a crime under martial law, illicit trafficking in firearms and ammunition, illegal handling of firearms and ammunition, criminal liability.

Постановка проблеми. Заволодіння трофейною зброєю та боєприпасами є правомірним на етапі бойових дій, але з моменту винесення цих предметів за межі бойової обстановки починається фактичний відлік часу, необхідного для їх постановки на відповідний облік та оформлення необхідних документів. Недостатній контроль військових командирів за вказаним процесом призводить до накопичення необлікованих засобів ведення бойових дій в підрозділі та поступового їх переміщення з району ведення бойових дій углиб території України. В подальшому військовослужбовці, які заволідали зброєю та боєприпасами на полі бою, але не поставили їх на відповідний облік, маючи внутрішнє переконання, що ці предмети є їх особистою власністю, виводять їх за межі законного обігу, створюючи передумови до незаконного поводження з вогнепальною зброєю та боєприпасами.

Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [1] було доповнено ст. 1-1, яка створила легальні підстави для застосування цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії російської федерації або інших держав вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, що були знайдені цивільними особами, за умови, якщо вказані вище об'єкти були належним чином задекларовані. Зокрема вказаною вище нормою передбачено, що цивільна особа, яка знайшла вогнепальну зброю, її основні частини або боєприпаси до неї, зобов'язана негайно повідомити Національну поліцію України про такий факт за телефонним номером екстреної служби 102 або єдиним телефонним номером 112 та впродовж 24 годин передати їх до органів Національної поліції України в будь-який зручний спосіб для подальшої здачі чи декларування або вказати на їх місцезнаходження для подальшого вилучення.

Проте аналогічний порядок для військовослужбовців сил оборони України не передбачено окремою прямою нормою, а «розпорошено» в низці нормативно-правових актів, що не сприяє однаковому його розумінню. І в цьому контексті необхідно враховувати, що порушення порядку поводження з вогнепальною зброєю та боєприпасами, які стали воєнною здобиччю (основні принципи якого закладено у міжнародному гуманітарному праві), за відповідних умов може тягнути за собою відповідальність як за кримінальні правопорушення проти громадського порядку, так і за кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби.

Метою статті є комплексний аналіз правової природи воєнної здобичі як джерела незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, з'ясування особливостей її кримінально-правової оцінки у національному законодавстві України з урахуванням норм міжнародного гуманітарного права, а також виявлення проблем правозастосовної практики та формування підходів до їх вирішення.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженню окремих аспектів кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами присвячено низку наукових робіт у галузі кримінального права. Серед учених, які досліджували це питання, необхідно згадати В.В. Голубош, М.В. Гузелу, О.М. Гуміна, М.Л. Комісарова, Н.О. Комісарову, В.Я. Конопельського, Ю.В. Луценка, А.С. Нерсесян, О.С. Пироженка, О.В. Процюка, О.А. Сороку, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка та ін. Що ж стосується проблем кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 410 КК України, то їх вирішенню присвячено роботи Р.Д. Кіт, О.І. Матюшенко, Л.В. Русанової, Г.М. Собко та ін.

Водночас реалії сьогодення та наявність в незаконному обігу значної кількості вогнепальної зброї та боєприпасів, що були здобуті у ході бойових дій як воєнна здобич, створюють виклики для громадської і національної безпеки України, а також обумовлюють необхідність підходів до кримінально-правової оцінки дій військовослужбовців, що вчиняють окремі злочини, предметом яких є трофейна вогнепальна зброя та боєприпаси.

Вклад основного матеріалу. Воєнні конфлікти сучасності характеризуються високим рівнем інтенсивності та динаміки застосування засобів ураження. Значна кількість озброєння, боєприпасів, вибухових речовин і пристроїв щоденно залишаються на полі бою, захоплюються у ході ведення бойових дій та стають воєнною здобиччю (*booty of war*) однієї зі сторін. Правовий режим воєнної здобичі визначається нормами Гаазьких правил ведення війни 1907 року (п. g) ст. 23, ст. 53), Женевських конвенцій 1949 року (заборона мародерства), звичаєвого міжнародного гуманітарного права (Правило 49 ICRC), а також загальними принципами розмежування та військової необхідності.

Правило 49 Звичаєвого міжнародного гуманітарного права встановлює, що сторони конфлікту можуть захоплювати як воєнну здобич воєнне обладнання, що належить противній стороні. МГП щодо такого майна використовує термін «*booty of war*» та вкладає в нього розуміння наступних його ознак. Так, відповідно до змісту норм МГП, на яких базується концепція поводження із воєнною здобиччю, під нею необхідно розуміти майно противника (переважно державне/військове), яке законно захоплюється під час збройного конфлікту і переходить у власність держави, до якої належить особа, що його захопила.

Що стосується терміну «воєнний трофей» (*war trophy*), то він також використовується, хоча й неформально, але має більш негативну конотацію, оскільки характеризує предмет, який військовий забирає «на пам'ять» часто без належної правової підстави. В публіцистичній та історичній літературі воєнний трофей визначається як будь-який предмет, захоплений під час війни, який є свідченням перемоги або сили та символізує поразку противника [2]. Досить розлоге визначення поняття «військовий трофей/сувенір» надано у службовій інформаційній довідці (*Information Paper*) з військово-правових питань, підготовленій у системі Збройних сил США для військовослужбовців, що брали участь у воєнній кампанії в Іраку [3]. Так, Вказівки визначають «воєнний сувенір» як будь-який предмет державного або приватного майна противника, що використовується як військовий матеріал (тобто військово спорядження), отриманий у районі операцій в Іраку під час OIF і дозволений до зберігання окремою особою відповідно до цього меморандуму.

Воєнні трофеї/сувеніри обмежуються такими предметами: 1) шоломи та головні убори; 2) уніформа та її елементи (знаки розрізнення, нашивки); 3) фляги, компаси, рюкзаки, підсумки та спорядження для носіння; 4) прапори (якщо не заборонено 10 U.S.C. 4714 та 7216); 5) ножі або багнети, за винятком тих, що класифікуються як зброя; 6) військові навчальні посібники, книги та брошури; 7) плакати, оголошення та фотографії; 8) валюта колишнього режиму; 9) інші подібні предмети, що не становлять загрози безпеці або здоров'ю і не заборонені законом чи нормативними актами. Згідно з цими тимчасовими вказівками, воєнний сувенір не включає зброю.

Разом із цим необхідно звернути увагу, що вітчизняні нормативно-правові акти використовують поняття «військовий трофей», маючи на увазі воєнну здобич. Так, відповідно до п. 12 Розділу 2 «Основні терміни і поняття міжнародного гуманітарного права» Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164, військові трофеї - захоплене у противника озброєння, військова техніка та інше військово майно, яке може використовуватися стороною, що їх захопила. Військові трофеї належать державі, а не окремим військовослужбовцям. Перед тим, як використовувати військові трофеї, з них необхідно зняти емблеми і знаки противника та встановити власні емблеми (знаки) [4]. Автори термінологічного словника з МГП та воєнних злочинів вживають терміни «військовий трофей» та «*war booty*» в єдиному контексті [5, с. 41].

Вважаємо, що вживання «військовий» замість «воєнний» також є недоречним, оскільки «воєнний» – це той, що стосується війни як явища, а «військовий» - той, що пов'язаний із армією та військом. В нашому ж випадку характер воєнної здобичі вказує на те, що вона здобувається під час війни. Так що в подальшому щодо окремих видів військового майна противника, яке законно захоплюється під час збройного конфлікту і переходить у власність держави, до якої належить особа, що його захопила, ми вживатимемо термін «воєнна здобич», оскільки вважаємо вітчизняну термінологію щодо такого майна результатом невірної перекладу та змішування понять.

Повертаючись до категорії вогнепальної зброї та боєприпасів як виду військового майна, яке може бути захоплено чи зібрано в районі ведення бойових дій, то за загальним правилом, як тільки військовослужбовець ЗСУ, який його знайшов, підбирає чи забирає його, така зброя та боєприпаси набувають статусу військового майна держави та на них поширюються встановлені правила правового режиму обігу зброї та боєприпасів. Відповідно, носіння, зберігання, передача чи збут вказаних вище предметів без передбаченого законом дозволу за відповідних умов може тягнути за собою кримінальну відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України, а незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї, незаконне видалення чи зміна її маркування за відповідних умов тягнуть за собою кримінальну відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України.

З одного боку така ситуація видається надмірно зарегульованою, оскільки в умовах активних бойових дій військовослужбовці задля виконання бойових задач мають застосовувати всі наявні сили та засоби з метою ураження сил противника. У тому числі в бойовій обстановці вилучення у ворога зброї, боєприпасів до неї, вибухових пристроїв та речовин є запорукою збереження життя військовослужбовців, військового майна та засобів ведення бою. З іншого ж боку набуття військовослужбовцями незареєстрованої та необлікованої вогнепальної зброї, боєприпасів до неї та інших засобів ведення бою за відсутності належного контролю створює передумови до можливого витоку таких предметів у сферу незаконного обігу. І, якщо заволідіння воєнною здобиччю в бойовій обстановці допускається нормами міжнародного гуманітарного права, то характер подальших дій щодо набутого воєнного майна й має визначати необхідність застосування засобів кримінально-правового характеру (чи відсутність такої необхідності).

Аналіз судової практики застосування ст. 263 КК України в 2026 році дозволив виявити низку тенденцій:

1. Значна кількість кримінальних проваджень (близько 30%) за обвинуваченням осіб у скоєнні злочину, передбаченого ст. 263 КК України розглядалась щодо військовослужбовців, які брали участь у захисті Вітчизни, її територіальної цілісності і недоторканності.

2. Підставою для внесення кримінального провадження до ЄРДР за ознаками вчинення злочину, передбаченого ст. 263 КК України, стали факти виявлення та вилучення у суб'єктів вогнепальної зброї та боєприпасів до неї. При цьому в більшості випадків зазначені предмети виявлялись або під час слідування військовослужбовця у відпустку, або вже у місцях перебування у відпустці (поза місцями бойових дій, углиб території України).

3. В більшості кримінальних проваджень за ст. 263 КК України слідство не встановило місце незаконного придбання вогнепальної зброї та боєприпасів до неї. Слідством, а згодом і судом вживались вислови «придбав за невстановлених обставин», «набув у місті, яке йому відоме» і т.п. При цьому в декількох кримінальних провадженнях було прямо встановлено, що речі, які перебували у незаконному обігу, є воєнною здобиччю.

Новоодеським районним судом Миколаївської області у справі № 482/2048/25 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, громадянина України «Особа_4», який в кінці березня 2022 року (більш точного часу встановити не виявилось за можливе), здійснюючи у складі підрозділу територіальної оборони добровольчого формування Новоодеської територіальної громади № 1 патрулювання у лісосмузі поблизу с. Дільниче, Миколаївського району, Миколаївської області, виявив на залишеній позиції військовослужбовців РФ, у військовому рюкзаку та шляхом привласнення знайденого незаконно придбав набої калібру 7,62 мм в кількості 1400 одиниць, й розуміючи протиправність своїх дій, незаконно, без передбаченого законом дозволу, в порушення «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за властивостями, металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї, або вибухових матеріалів», затвердженої наказом МВС України № 662 від 21.08.1998 (в редакції від 11.10.2011) і «Положення про дозвільну систему», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 576 від 12.10.1992 (в редакції від 29.10.2020) переніс вказані набої до свого будинку за місцем реєстрації, де без передбаченого законом дозволу та, маючи злочинний умисел, спрямований на подальший збут вказаних набоїв, став їх незаконно зберігати.

З метою реалізації свого злочинного умислу, спрямованого на подальший збут бойових припасів набоїв калібру 7,62 мм, «Особа_4», перебуваючи за місцем свого мешкання, за допомогою

власного мобільного телефону, використовуючи всесвітню інформаційну систему загального доступу «Інтернет» в мобільному додатку «Telegram», де останній зареєстрований, домовився про продаж вказаних набойів в кількості 700 одиниць за 10500 грн. В подальшому «Особа_4», маючи злочинний умисел, спрямований на подальший збут боєприпасів калібру 7,62 мм в кількості 700 одиниць із місця свого мешкання, вранці 16.04.2025 привіз до відділення № 3 ВАТ «Нова Пошта», яке розташоване за адресою: Миколаївська область, місто Нова Одеса, вулиця Центральна, 175, та 16.04.2025 з 09.19 по 09.21 незаконно переслав (двома відправленнями), тим самим збув особі «Особа_6», вказані боєприпаси набой калібру 7,62 мм, які останній отримав у відділенні № 14 ВАТ «Нова Пошта», яке розташоване у м. Вінниця, вулиця Сабарівське шосе, 16/2д. За вказані бойові припаси «Особа_4» отримав 20.04.2025 за переказом від «Особа_6» у відділенні № 3, яке розташоване за адресою: Миколаївська область, місто Нова Одеса, вулиця Центральна, 175, грошові кошти в сумі 10500 грн. [6].

4. В жодному кримінальному провадженні, яке аналізувалось, не було вирішено питання про притягнення осіб до кримінальної відповідальності за викрадення чи привласнення вогнепальної зброї – за ст. 262 КК України у разі, якщо суб'єкт кримінального правопорушення є загальним, та за ст. 410 КК України, якщо вказані вище дії вчинено військовослужбовцем. Цілком зрозуміло, що відсутність рішення про притягнення осіб до відповідальності за вказаними статтями в більшості випадків обумовлено не встановленням джерела походження предмета злочину. Разом із цим така ситуація створює ефект фактичної легалізації самого факту заволодіння чи привласнення воєнної здобичі, виводить його за межі кримінально-правової оцінки.

З іншого боку аналіз кримінальних проваджень, розпочатих за ознаками вчинення злочину, передбаченого ст. 410 КК України, свідчить про те, що в окремих випадках в таких провадженнях слідством, а згодом і судом надано кримінально-правову оцінку щодо незаконного поводження із викраденою чи привласненою зброєю.

Порівняльний же аналіз військового законодавства провідних держав свідчить про існування уніфікованого підходу до правового режиму воєнної здобичі. Зокрема, у праві Німеччини встановлено, що рухоме державне майно противника, придатне для військових цілей, може бути захоплене як воєнна здобич, яка при цьому набуває статусу військового майна держави [7]. Аналогічне положення міститься у французькому військовому праві, відповідно до якого воєнна здобич охоплює рухоме державне майно противника, захоплене збройними силами, і належить державі [8]. Подібний підхід закріплений і в англо-американській правовій традиції: згідно з UK Manual of the Law of Armed Conflict, воєнна здобич переходить у власність держави, а не окремих військовослужбовців [9], тоді як у Uniform Code of Military Justice будь-яке незаконне привласнення майна, включаючи військове, утворює склад злочину крадіжки [10]. Таким чином, у всіх розглянутих правопорядках закріплено єдиний принцип, відповідно до якого захоплене під час збройного конфлікту військове майно не може бути предметом індивідуального привласнення, а його незаконне вилучення військовослужбовцями тягне кримінальну або дисциплінарну відповідальність.

Відповідно до ст. 1 Закону України від 21.09.1999 № 1075-XIV «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [11], військове майно - це державне майно, передане в користування органам військового управління, військовим частинам, закладам, установам та організаціям Збройних Сил України (далі - військові частини) на праві узуфрукта державного майна. До військового майна належать будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку, а також акції, частки у статутному капіталі юридичних осіб (далі - корпоративні права) тощо.

Міністерство оборони України як центральний орган управління Збройних Сил України здійснює відповідно до закону управління військовим майном, у тому числі передає військове майно військовим частинам на праві узуфрукта державного майна, приймає рішення щодо передачі цього майна між військовими частинами, встановлює порядок приймання та оприбуткування військового майна. За рішенням Кабінету Міністрів України озброєння та бойова техніка, які є трофейним майном, можуть бути передані відповідним підприємствам державної форми власності з метою виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських і технологічних робіт, у тому числі із залученням іноземних суб'єктів господарювання (іноземних юридичних осіб), органів іноземних держав як на території України, так і за її межами, або передані іноземним державам, з якими укладено міжнародні договори з питань співробітництва у сфері безпеки та/або оборони.

Приймання трофейної зброї, здобутої як воєнна здобич, регулюється п. 21 Розділу X «Особливості обліку військового майна під час ведення Збройними Силами воєнних дій, їх участі в антитерористичних операціях, міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки» Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України, затвердженої Наказом Міністерства оборони України від 17.08.2017 № 440 [12], де вказується, що приймання трофейного майна, зібраного в районах бойових дій, здійснюється комісією військової частини з оформленням акта приймання-передачі військового майна, який складається по кожному виду майна у трьох примірниках. Один примірник залишається у відповідній службі забезпечення військової частини та по одному примірнику надається до фінансово-економічного органу військової частини та служби забезпечення органу військового управління. У разі якщо забезпечення військової частини військовим майном організовано через ПТЗВ центру забезпечення, один примірник цього акта направляється до центру забезпечення.

Виходячи з наведеного вище, подальше управління озброєнням та боєприпасами, захопленими як воєнна здобич, має здійснюватися також Міністерством оборони України, з огляду на що будь-які спроби здійснювати розпорядження військовою здобиччю з порушенням встановленого порядку використання військового майна (за винятком випадків, коли такі дії обумовлені бойовою обстановкою та крайньою необхідністю), а особливо – обернення такого майна на свою користь, за всіх необхідних умов необхідно розцінювати як кримінальне правопорушення.

Висновки. Заволодіння у ході бойових дій воєнною здобиччю у вигляді вогнепальної зброї, боєприпасів та інших засобів ведення війни допускається нормами міжнародного гуманітарного права та є усталеною практикою у збройних силах провідних держав. Водночас така діяльність не змінює правового статусу відповідного майна, яке набуває ознак військового майна держави та підлягає обліку, контролю і використанню у встановленому порядку.

Недотримання військовослужбовцями вимог щодо обліку, зберігання та використання воєнної здобичі створює передумови для її потрапляння у незаконний обіг, що становить загрозу громадській та національній безпеці України. Кримінально-правова оцінка таких діянь має здійснюватися з урахуванням умов набуття відповідних предметів та характеру подальших дій з ними, що зумовлює необхідність диференційованого підходу до застосування норм кримінального законодавства, зокрема статей 263 та 410 КК України.

Аналіз судової практики свідчить про наявність істотних недоліків у правозастосуванні, зокрема неоднаковість кваліфікації аналогічних діянь та відсутність належної кримінально-правової оцінки окремих форм заволодіння воєнною здобиччю та її привласнення. Така ситуація фактично сприяє формуванню передумов для її нелегального обігу.

З огляду на це, необхідним є удосконалення нормативного регулювання порядку поведінки з воєнною здобиччю, а також вироблення єдиних підходів до кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень, що сприятиме підвищенню ефективності протидії незаконному обігу зброї та забезпеченню належного рівня громадської та національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2114-20> (дата звернення: 28.03.2026).
2. War Trophies and War Souvenirs. URL: <https://nzsoldierartinthepacificwar.co.nz/war-souvenirs-and-trophies-2> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Information Paper – War Trophies/Souvenirs / U.S. Army. AFYB-SJA-AL. Станом на 24 березня 2011 р. URL: <https://home.army.mil/carson/5416/5089/9655/war-trophies-2010-info-paper.pdf> (дата звернення: 25.03.2026).
4. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 27.03.2026).
5. Тимофеев А., Яковенко Ю. Міжнародне гуманітарне право та воєнні злочини: термінологічний словник: довідкове видання. Харків: ФОП Бровін О. В., 2025. 176 с.
6. Вирок Новоодеського районного суду Миколаївської області у справі № 482/2048/25 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104534680> (дата звернення: 27.03.2026).
7. Humanitäres Völkerrecht in bewaffneten Konflikten (Zentrale Dienstvorschrift A-2140/1) / Bundesministerium der Verteidigung. URL: <https://www.bmvg.de/resource/blob/>

- 93612/7d6909421eacad4ddc7dcd5f58d42ca/b-02-02-10-download-handbuch-humanitaeres-voelkerrecht-in-bewaffneten-konflikten-data.pdf (дата звернення: 28.03.2026).
8. Manuel de droit des conflits armés / Ministère des Armées (France). URL: <https://www.defense.gouv.fr/sga/au-service-armees/droit-defense/droit-conflits-armes> (дата звернення: 28.03.2026).
 9. The Manual of the Law of Armed Conflict. Oxford: Oxford University Press, 2004.
 10. Uniform Code of Military Justice, 10 U.S.C. §§ 801–946. URL: <https://uscode.house.gov> (дата звернення: 28.03.2026).
 11. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text> (дата звернення: 28.03.2026).
 12. Про затвердження Інструкції з обліку військового майна у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 17.08.2017 № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1192-17#Text> (дата звернення: 28.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Олейніков Д.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0